

Takketale

Kære kvinder, kære venner, kære læsere!

Lad mig allerførst takke Dansk Kvindesamfund varmt for tildelingen af Mathildeprisen.

Den er jeg meget stolt og beæret over at modtage - og her gennem de i enhver betydning bundfrosne vintermåneder, har det ofte varmet mit hjerte at tænke på, at jeg til foråret skulle til Fredericia og hente så fornem en påskønnelse.

(Ja, man kan vel godt tillade sig at kalde Mathildeprisen for dansk kvindebevægelses Nobelpris!)

Så mange tak for den; uden at jeg måske var mig det bevidst, havde jeg faktisk meget brug for at få netop den anerkendelse, det skulderklap, lige nu. Hvilket måske kan forekomme mærkeligt i og med, at jeg netop i denne tid udefra set nærmest vælter mig i succes og glamour, penge og prestige, hurtige biler og sexede mænd. Senest er jeg ligefrem af Ekstra Bladet udråbt til at være nummer 25 på deres Top hundrede-liste over de mest magtfulde, dvs. indflydelsesrige personer i Danmark. (Lad mig i parentes bemærke, at procentfordelingen ikke overraskende lå på 81/19 - dvs. 81 mænd, 19 kvinder) Så hvad er problemet? Hvorfor stiver det mig af at læne mig op ad et ikon som Mathilde Fibiger - Danmarks første "kvindesagskvinde", en af pionererne i kampen for "damernes emancipation"?

Jo, fordi jeg jo også i skrift, tale og gerning efter bedste evne forsøger at kæmpe for "damernes emancipation". Og fordi det trøster mig, at det heller ikke for halvandet hundrede år siden var nemt at have fået kællingesplinten i øjet. Man får knubs, gør man, når man siger sådan noget, som det følgende, som jeg med et par stilistiske up to date-ændringer selv kunne have skrevet:

"Vor stilling i samfundet er sørgelig, og hvorfor? Hvad ret har mændene til at undertrykke os? Thi underkuede er vi, om end lænkerne er forgyldte ... der er en fejl, vi har tilfælles, men som for os har taget en retning, som giver os i deres vold. Mændenes forfængelighed bliver som oftest til egoisme; de tænker på sig selv, og alt andet er kun til for dem ... Vor forfængelighed går ud på at behage andre, og det gør os afhængige".

Et forstemmende aktuelt citat, dog er det mere end halvandet hundrede år siden, at Mathilde Fibiger skrev det i den kontroversielle brevroman Clara Raphael. Tolv Breve med forord af J.L. Heiberg. Og ligesom den debutudgivelse i 1850 skabte skandale og opstandelse (og blev noget af en bestseller!), bliver der også i dag ballade, når - eller rettere hvis, for der er ikke mange, der gør/tør det - en kvindelig forfatter tillader sig at påpege den undertrykkende patriarkalske dominans af kvindekønnet. Og hvis hun oven i købet er så fræk at udstille de maskuline skyggesider - volden, den seksuelle perversion, forfængeligheden, magtmisbruget, som det f.eks. kan udspille sig i samfundets øverste top, falder der brænde ned.

Hvis hun eksempelvis tillader sig den uartighed at skrive en samtidsroman, hvori hovedpersonen er en kendt og respekteret fiktiv politiker og tidligere finansminister, der gennem et tredive år langt ægteskab har banket sin kone på plads gennem at udøve psykisk og fysisk vold, så vil hun ikke, som man måske kunne forvente, opleve, at man chokeret vil spørge, om det kun er i fiktionen, den slags foregår, eller om det også

kunne forekomme i virkeligheden, at selv såkaldt "store mænd", solide samfundsstøtter, bruger volden som magtmiddel i deres privatliv, som det udspiller sig "bag facaden". Man vil ikke på avisernes lederplads udvise selverkendelse, eller tage fat om det omfattende problem det er, at mænd i alt for stort tal misbruger deres fysiske overmagt; at kvinder ydmyges, fornædres og i sidste instans dræbes, fordi de forelsker sig og formerer sig med rigtige mænd, der viser sig at være forkerte, når kvinderne for sent opdager, at de er sleeping with the enemy. Chefredaktører og kommentatorer vil ikke, som man kunne forvente i et land, der bryster sig af at have gennemført total ligestilling, insistere på at bryde tavsheden; man vil ikke kræve lovændringer og nye bevillinger til krisecentre og behandlingsterapi; man vil ikke engang sætte dybdeborende journalister på sagen eller lade rappe reportere interviewe store mænd om deres forhold til magten, om deres forhold til kønnet, både deres eget og det modsatte.

I stedet vil man hellere lade tabuet ligge, urørt som en håndgranat efter krigen, som pludselig kunne eksplodere mellem hænderne på én. Mediernes og debattens logebrødre vil rykke sammen i fælles forargelse over, at denne uartige tøs, forfatteren, tydeligvis har haft til hensigt at karaktermyrde NN, en politiker fra det virkelige liv, som de uden blusel selv kompromitterer ved skinhelligt at sætte navn på. Man vil skrive ledere og kommentarer, hævde at denne forfatterinde "er gået over stregen", er "uetisk" og "sensationshungrende", "bevæger sig i en gråzone" og kun hænger omtalte NN ud for at spekulere og sælge flere bøger. De vil give hende et rap med linealen, så kan hun lære det - at en kvinde aldrig skal genere mænd på den måde. De vil latterliggøre hende, trivialisere og håne hende. Ja, i virkeligheden er de vel ude på at skræmme denne formastelige forfatterinde til tavshed, ved at slå så hårdt, at hun ikke en anden gang skulle finde på at træde på løvens hale.

Ofte er det jo en strategi, der lykkes. Når man tæller efter, er der tragisk mange kritiske kvindestemmer, der er blevet bragt til tavshed op gennem historien. Mathilde Fibiger selv opgav jo den radikale forfattergerning og blev stueren telegrafist, og en Amalie Skram, en Tove Ditlevsen eller en Virginia Woolf for den sags skyld, endte også med at give op - og gå under. Og selv jeg, der efter 25 års træning i slåscirklen efterhånden føler mig som en forhærdet amazone, kan indimellem blive svimmel af blodtabet, når en kugle har gennemboret panser og plade. Så skal man tage sig sammen for at rejse sig fra lazarettet og gå derud igen - ud i krigen. Der hvor kønskampen endnu bølger frem og tilbage bag en front, der konstant flytter sig. Derfor er det ikke altid til at vide, om man befinder sig foran eller bag ved fjendens linjer.

Men på et eller andet tidspunkt er det for sent at trække sig fra slagmarken. På et eller andet tidspunkt har man nået the point of no return. Der hvor man ved, at man ikke alene vil svigte sagen, men også sig selv, hvis man fejlt lader de andre om at slås. Hvilket man jo i for sig godt kunne gøre, nu da man selv har opnået en rang og en status, der giver én de privilegier, som andre - især i fjernere egne af kloden - endnu kun kan drømme om. Frihed, lighed og selvbestemmelsesret - for eksempel over egen krop - og lige adgang til viden, lederskab og magt.

Og magten, mine damer, er efterhånden det tema, jeg er mest optaget af. Både magten, som den besiddes og forvaltes i det offentlige rum - dvs. det politiske, økonomiske og produktive rum - og magten, som den besiddes og forvaltes i det private rum, dvs. i hjemmets intimsfære.

Man kan faktisk sige, at jeg er i fuld gang med mit eget magtudredningsprojekt - og her minder jeg igen om, at den danske elite ifølge den officielle magtudredningsundersøgelse er sammensat af 88 procent mænd og 12 procent kvinder. Mine seneste værker cirkler om magten - hvorfor mænd formelt set har magten, hvorfor kvinder viger tilbage for den, hvordan mænd forholder sig til magten (og afmagten), hvordan mænd forholder sig til kvinder med magt, og hvorfor kvinder er så tiltrukket af mænd med magt. Er det, fordi de får så meget sex, simpelthen får let ved at score de dejlige damer, at mænd stræber efter magten? Eller er det, som Tor Nørretranders påstår, for kvinderne skyld? Fordi en mand uden magt - er lig med uden potens er lig med svage gener - ikke kan tiltrække en mage, som Nørretranders mener. Eller er det testosteronet, reptilhjernen og den kompetitive erobringstrang, der gør, at de tilsyneladende bogstaveligt og metaforisk er parat til at dræbe, for at opnå og bevare magten?

Ligger det endnu så dybt i mandens forestilling om selvrealisation, at han pinedød skal op at stå på podiet som den laurbærkransede, blondineflankerede vinder med trofæet i favnen, og derfor er parat til at skubbe alle andre hensyn - herunder hensynet til gamle venner - til side? Er det bare noget, vi bilder os ind, når vi tror, at vi kun er få skridt fra det ligestillede Utopia, og at kvinder snart vil indtage halvdelen af alle samfundets topposter, og mændene omvendt vil optage halvdelen af alle jobs i den lavtlønnede omsorgssektor og springe ud som bækkensvingere, bleskiftere og næsepudsere, tilfredse med at være fyldt i pyramidens bund?

Er vi naive, som sædvanlig, når vi tror, at vi er parate til at få en kvindelig statsminister, og at det bare er den kandidat, vi rent faktisk har, der er noget i vejen med? Hendes karakter, altså (dvs. hendes tøjstil, hendes Guccitasker, hendes feriemål og hendes ægtemand) snarere end hendes køn? Eller er det stadig sådan, at mænd med magt fascinerer, mens kvinder med magt provokerer?

Må magten uundgåeligt korrumpere, og skal den, der går efter magten, være brutal grænsende til det kyniske og hundrede procent fokuseret, som en sniper med blikket stift rettet mod sit mål? Er magtens væsen sådan, ubønhørligt og brutalt, eller findes der et kvindeligt, feministisk alternativ til den destruktive mandlige magtudøvelse? Er hierarkiet en uomgængelighed, eller kan det lade sig gøre at nedbryde det? Har vi for mange unødvendige krige, fordi den mandlige magthaver ikke har knækket sin egen psykosociale baggrund, ikke har gennemskuet sin egen kønnethed og derfor kaster hele nationer og regioner ud i destruktive krige, der i virkeligheden bunder i hans egne traumer? (Både Adolf Hitler og Saddam Hussein voksede op i voldelige hjem) Ville vi få færre væbnede konflikter, folkemord og fordrevne flygtninge, hvis kvinder påtog sig det lederskab, som de er så tøvende overfor? Er det os, der skal redde regnskoven? Os, der skal stoppe hiv/aids-epidemien? Os, der skal tage opgøret med de korrupte despoter og rådne regimer? Os, der skal dæmme op for terrorismen, fordi kun vi kan bryde den onde cirkel? Er det os, der skal skabe større lighed i verden? Os, der skal mindske smerte og lidelse for millioner af kvinder og børn (lad mig også lige minde om, at der dør en kvinde i minuttet i forbindelse med graviditet og fødsel). Er det os, der skal være verdens samvittighed? Os, der skal anviser nye former for sameksistens? Os, der skal formulere nye løsninger på gamle problemer? Os, der skal sikre vores børnebørns og oldebørns fremtid?

Ja, det er det. Ifølge FN er det en forudsætning for at nå de famøse Milleniumsmål, dvs. at halvere fattigdommen, inden 2015, at kvinder opnår reel ligestilling. Vi er en kæmpe uudnyttet ressource. Vi besidder et enormt potentiale for vækst og forandring. Økonomerne har regnet på det - det kan simpelthen

betale sig at investere i kvinder. Vi er en god forretning! Det tror jeg på. Hvordan kan man andet, når man som jeg har rejst rundt i den tredje verden og mødt den ene fantastiske, givende kvinde efter den anden.

Men hvis det skal lykkes, må vi væk fra den luksus, det er at blive stående mageligt i vadestedet uden at kunne beslutte sig for, hvor vi nu skal hen. Vi bliver nødt til halvandet hundrede år efter, at den tyveårige Mathilde Fibiger modigt - og med ungdommens dumdristighed - turde formulere et opgør med den patriarkalske overmagt (hvilket ikke kun provokerede mænd, men i høj grad også de pæne damer, herunder Johanne Luise Heiberg, der nok var jaloux over ægtemandens interesse for den indtagende nye pige i byen), at beslutte os for, at magten ikke kun er option for kvinder, sådan på linje med silikonebryster eller slotsbryllup. Lederskabet er en forpligtelse. Vi må væk fra den traditionelle forestilling om, at vi kan tage magten, hvis vi gider, til at vi skal tage den. Hvis vi kan. Om den så skal vristes ud af hænderne på de mænd, der uanset hvad de påstår, næppe afgiver den frivilligt. Tværtimod ser man alle steder i verden, at jo mere mænd presses, jo hårdere bliver modstanden. Også den voldelige. At påtage sig lederskab må være et imperativ, et påbud, for den kvinde, der har evnen. (Hvilket i høj grad vil sige styrken) For den, der har evnen, har jo også pligten. I bedste fald til at få de andre med. For jeg er klar over, at for rigtig mange kvinder verden over, vil alene det at få magt over sit eget liv kræve enorme kræfter. Og endda koste tab, er jeg bange for.

Det er derfor, jeg bliver ved med at kæfte op. Det er derfor, jeg bliver ved med at afsløre, afdække, kritisere og insistere på at diskutere den asymmetriske rangorden og ulighed mellem kønnene, som mænd nægter at erkende. "Jeg har sgu aldrig undertrykt nogen", hævder de indigneret i deres overbevisning om, at de har opnået deres privilegerede forrang som følge af evner og talent og ser ganske bort fra, at de også tilhører et kulturelt køn; også de slæber rundt med ottetusind års kulturel bagage, hvori misogynien - kvindefjendskeden - vejer tungt. Eller hvis man taler om voldsstatistikker og skadede børn, kommer de altid i tanke om en mand, der engang blev pandet ned med en stegepande eller altid bliver ydmyget af sin kone. Jeg vil ikke benægte, at det kan forekomme. Slet ikke. Vi er ikke søjlehelgener. Men i almindelighed er det dog mændene, der slår, voldtager, krænker og forulemper kvinder og ikke omvendt. Det er pinligt, men sandt. Og hvis jeg var mand, ville jeg gøre noget ved det.

Som historikeren Søren Mørch siger det: "Mænd har magten, fordi de er de stærkeste. Fordi de kan slå de hårdeste øretæver. Man må jo aldrig glemme, at magten er forankret i volden. Både i det offentlige rum og i det intime rum. Den, der har magten over voldsapparatet, har magten." Chokerende, ikke? At vi i princippet alle sammen er underlagt det vilkår, der hedder, at man aldrig kan vide. Om der er en jernnæve i fløjlshandsken; om den mand, man møder i parken efter mørkets frembrud er en fredelig hundelufter eller en pervers voldtægtsforbryder. At selvom man er svensk udenrigsminister og rangerer som nummer to på det svenske magtbarometer, kan man blive fældet af en utilpasset, forstyrret ung taber, der har set sig så gal på én, at han kan vælge at slå en ihjel ved først givne lejlighed.

Jeg ved godt, at jeg nu er noget af en partybreaker. Men engang imellem er det jo nødvendigt, at nogen tager sig sammen til at sige, at nu stopper festen. At nu må vi handle. Nu er det tid til at mobilisere vreden.

Tillad mig derfor at afslutte denne tale med et citat fra min seneste roman Kongemordet. Om den kan man i øvrigt sige, at hvis Kronprinsessen handler om, hvilken pris kvinden betaler for at udfordre mandens

magtmonopol, så handler Kongemordet om, hvilken pris hun betaler, ved ikke at gøre det. For selvfølgelig koster det også at underkaste og underordne sig. Selvom det i første omgang forekommer at være lettere at kravle op på ryggen af en mand end selv at tage den møjsommelige, strabadserende tur op ad rangstigen. Noget som millioner for ikke at sige milliarder af kvinder har måttet sande, fordi netop det har været en udbredt, men ikke særlig holdbar kvindestrategi.

Endnu engang tak for Mathildeprisen. Tak til Mathilde Fibiger, den unge pige, der havde mod til at gå forrest og sikkert blev ganske forskrækket, da hun opdagede, hvad hun havde sat i gang. Takket være hende, og de, der kom efter, har vi andre haft et fodspor at træde i. Og de spor, vi afsætter, vil andre sætte deres fod i. Så selvom marchen af og til kan føles tung, og man af og til føler sig forsvarsløs og udskreget som en latterlig én-kvindes-hær, er man jo ikke alene. Blandt andet takket være Dansk Kvindesamfund, som efter 135 år endnu har støvlerne på. Det er ikke alene forpligtende, men rigtig godt gået! Tak.